

ISSN 0134 — 6393

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УМАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
САДІВНИЦТВА**

засновано в 1926 р.

**Частина 2
Економіка**

**ВИПУСК
76**

Умань — 2011

УДК 63(06)

Включено до переліків №1 і №6 фахових видань ВАК України з сільськогосподарських та економічних наук (Бюлетень ВАК України №8 і №11, 2009 рік).

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень, проведених працівниками Уманського національного університету садівництва та інших навчальних закладів Міністерства аграрної політики України та науково-дослідних установ УААН.

Редакційна колегія:

А.Ф. Головчук — доктор техн. наук (відповідальний редактор),
В.В. Манзій — кандидат с.-г. наук (заступник відповідального редактора),
О.І. Здоровцов — доктор економ. наук, Л.В. Молдаван — доктор економ. наук,
А.С. Музиченко — доктор економ. наук, О.О. Непочатенко — доктор економ. наук,
Ю.О. Нестерчук — доктор економ. наук, О.М. Шестопаль — доктор економ. наук,
О.О. Школьний — доктор економ. наук,
В.С. Уланчук — доктор економ. наук, С.П. Полторецький — кандидат с.-г. наук (відповідальний секретар).

Рекомендовано до друку вченою радою УНУС, протокол № 6 від 15 червня 2011 року.

Адреса редакції:

м. Умань, Черкаської обл., вул. Інститутська, 1.

Уманський національний університет садівництва, тел. : 3–22–35

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 13695 від 03.12.07 р.

© Уманський національний університет садівництва, 2011

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 2

ЕКОНОМІКА

<i>А.Ф. Головчук, О.О. Непочатенко, Б.С. Гузар, Г.Ю. Ягода</i>	КРЕДИТНІ ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОФОРМУВАНЬ.....	8
<i>В.К. Збарський, О.О. Непочатенко</i>	ОСОБИСТЕ СЕЛЯНСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО У ЗАБЕЗ- ПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	19
<i>Ю.Л. Зборовська</i>	ЧИННИКИ УСПІХУ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕ- РОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК.....	28
<i>С.М. Колотуха, Н.А. Телічко</i>	СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВ- НОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	34
<i>М.І. Мальованій</i>	СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НЕДЕР- ЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	41
<i>Р. П. Мудрак</i>	МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСВІД США.....	50
<i>О.О. Поліщук</i>	АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОВОЧЕВОЇ ГАЛУЗІ.....	56
<i>Д.К. Семенда, О.О. Поліщук</i>	НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПО- ДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	62
<i>О.М. Світовий</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	67
<i>І.А. Бержанір</i>	МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ СПИРТОВОЇ ГАЛУЗІ.....	75
<i>Г.Ф. Мазур</i>	ПЕРСПЕКТИВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРО- ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ.....	83
<i>С.А. Байдюк</i>	ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ ТД “КАТЕРИНОПІЛЬСЬКА ФІНАНСОВО-ПРОМИСЛОВА ГРУПА”.....	89

<i>С.А. Власюк, Л.В. Барабаш</i>	ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ПРИ ОПОДАТКУВАННІ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	93
<i>Ю.Б. Березюк</i>	ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ЙОГО ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ.....	97
<i>М.А. Вуйченко</i>	ОБГРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ СЕГМЕНТАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ.....	106
<i>Т.О. Гнатюк</i>	СТАН ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....	113
<i>А.В. Льченко, І.В. Давидова, І.Г. Коцюба</i>	МАТЕМАТИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ОБ'ЄМІВ УТВОРЕННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В МІСТІ ЖИТОМИРІ.....	118
<i>О.В. Жарун</i>	СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ.....	125
<i>І.В. Ткачук</i>	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	131
<i>Д.К. Семенда, Л.А. Корінний</i>	ІНТЕНСИФІКАЦІЯ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА.....	141
<i>Н.В. Бондаренко</i>	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КРЕДИТУ.....	148
<i>Н.І. Гвоздеї</i>	ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ... ..	153
<i>Т.Є. Кучеренко</i>	ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	161
<i>С.А. Власюк, Н.В. Бондаренко</i>	ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ БЮДЖЕТУВАННЯ ПОТОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	167
<i>Т.В. Сокольська</i>	ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА.....	174
<i>О.М. Саковська</i>	ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕРНА.....	180

<i>Н.Г. Пінчківська</i>	МЕЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА.....	187
<i>Н.О. Мосейчук, Т.І. Бортник</i>	СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ МАРКЕТОЛОГА.....	197
<i>К.М. Мельник</i>	ФІНАНСОВІ МОЖЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИЧИХ КООПЕРАТИВІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	203
<i>О.Ф. Кирилюк</i>	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	213
<i>Л.А.Євчук</i>	ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗМІСТУ ФІНАНСОВИХ СТРАТЕГІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	221
<i>О.В. Гвоздь</i>	АНАЛІЗ МАЙНОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ОЦІНКИ ЙОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ.....	228
<i>П.М. Боровик, Н.О. Бікадорова</i>	ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ, ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ..	235
<i>С.А. Власюк</i>	КОНСТРУКТИВНІ НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	245
<i>О.М. Демкова</i>	ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ.....	254
<i>О. А. Кузьменко</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ГРЕЧКИ.....	265
<i>Л.В. Барабаш, Н.В. Бондаренко</i>	ВИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	272
<i>Т.П. Бечко</i>	КРЕДИТНІ РИЗИКИ В СИСТЕМІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ.....	276
<i>Ю.О. Махортов, В.М. Зюбін</i>	РЕГІОНАЛЬНА СИСТЕМА СТРАХУВАННЯ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	282
<i>Н. О. Пачева</i>	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОХОДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ „ІНСТИТУТ”.....	293

<i>Г.Ю. Родацук</i>	НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПОЛЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ. 298
<i>П.П. Семченко, Т.І. Бортник</i>	ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН НА ПРИКЛАДІ ПАТ «УМАНЬФЕРММАШ»... 313
<i>М. А. Слатвінський</i>	КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..... 318
<i>М.М. Коцупатрій, В.Ф. Мервенецька</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА..... 328
<i>Л.А. Богданець</i>	РОЛЬ ВЛАСНИХ І ЗАКРІПЛЕНИХ ДОХОДІВ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ У ФОРМУВАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ..... 337
<i>Л.В. Барабай</i>	ВИЗНАЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОДАТКУ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ..... 342
<i>Л.Д. Тулуш, О.Т. Прокотчук</i>	ФУНКЦІОНАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЩОДО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА..... 347
<i>О.С. Тригубенко</i>	ДОСВІД ЕКОНОМІЧНО РОЗВИНУТИХ КРАЇН У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ..... 354
<i>Л.М. Худолій</i>	ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОЦЕСНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КОМБІКОРМОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ..... 363
<i>О.Г. Чирва, К.А. Олійник</i>	ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 368
<i>Л.А. Гаврилюк</i>	ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ РОЗМІРІВ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У ГОСПОДАРСТВАХ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА..... 375
<i>А.О. Харенко, О.Л. Бурляй</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСА ВРХ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ..... 384
<i>Г.Б. Бобов, О.В. Гринчак, О.Х. Давлетханова</i>	КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРОПРОМИСЛОВИХ ІНТЕГРОВАНИХ ФОРМУВАНЬ..... 394

ЧАСТИНА 2

ЕКОНОМІКА

ФУНКЦІОНАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЩОДО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Л.Д. ТУЛУШ, кандидат економічних наук
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ
О.Т. ПРОКОПЧУК, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

В статті узагальнено теоретичні засади непрямого оподаткування, зокрема в частині справляння найбільш поширеної форми універсального акцизу — податку на додану вартість, проаналізовано функціональні характеристики ПДВ та розкрито функціональну спрямованість податку щодо галузі сільського господарства.

Універсальні акцизи в ринковій економіці є ключовим елементом податкової системи. З одного боку, доходи від їх справляння займають в перехідних економіках найбільшу частку серед податкових надходжень, оскільки оподаткування споживання є більш легшим в адмініструванні, ніж оподаткування доходів економічних суб'єктів. З іншого боку, будь-який акциз впливає на рівень цін (процес ціноутворення), а, відповідно, і на фінансовий стан господарюючих суб'єктів.

ПДВ є найбільш поширеною формою універсальних акцизів — його застосування обумовлено трансформацією більш простої форми (податку з обороту) з метою збереження переваг багаторівневого податку (в частині оподаткування всіх ступенів руху товару) шляхом усунення його головного недоліку — кумулятивного ефекту, що пригнічує розвиток високо-технологічного виробництва.

Теоретичним та практичним аспектам застосування пдв присвячено більше дискусій вітчизняних та зарубіжних науковців та практиків, ніж обговоренню інших податкових форм. Серед сучасних вітчизняних вчених, які зосереджувалися на теоретичних аспектах організації справляння пдв у своїх працях, слід виділити с. Алексашенко, в. Андрущенко, м. Дем'яненка, в. Опаріна, в. Синчака, в. Суторміну, о. Тимофеева, в. Федосова, м. Шпилько та ін. Науковці. Їх праці стосувалися ключових аспектів досліджуваної проблематики, проте вони не дали повної відповіді питання, пов'язані з особливостями застосування пдв щодо окремих галузей економіки.

Методика дослідження. В статті використано економіко-статистичні методи дослідження, зокрема монографічний, порівняння, табличний та графічний.

Результати досліджень. Широке поширення ПДВ в податкових системах країн світу обумовлене фіскальними, психологічними та

економічними перевагами даного податку. Протиріччя та неприйняття ПДВ пояснюється його певними недоліками.

Сутність ПДВ розкривається через призму функцій, які йому притаманні. Адже, податкам, як економічній категорії, властиві відповідні функції, за допомогою яких розкривається їх суть, характерні ознаки та місце в економічних процесах.

Перш за все, потрібно зазначити, що науковці не мають одностайності у поглядах щодо функцій ПДВ. Найпоширенішою є думка про те, що дана податкова форма виконує фіскальну та регулюючу функцію. Водночас, більшість вчених звертають увагу на те, що окремі функції податків мають підфункції, тобто функції другого порядку.

Фіскальна функція ПДВ полягає в мобілізації надходжень від даного податку до бюджету. Фіскальні переваги податку полягають в його високій дохідності, він має широкую податкову базу і майже кожна особа сплачує цей податок незалежно від того, який дохід отримує. Податковий тягар розподіляється на ширший перелік товарів, робіт та послуг, ніж в інших непрямих податків. ПДВ дозволяє досить оперативно реагувати на необхідність додаткових доходів простим підняттям ставки податку [1, с. 36].

Питома вага акцизів у доходах бюджетів Європейських країн відображена на рис. 1.

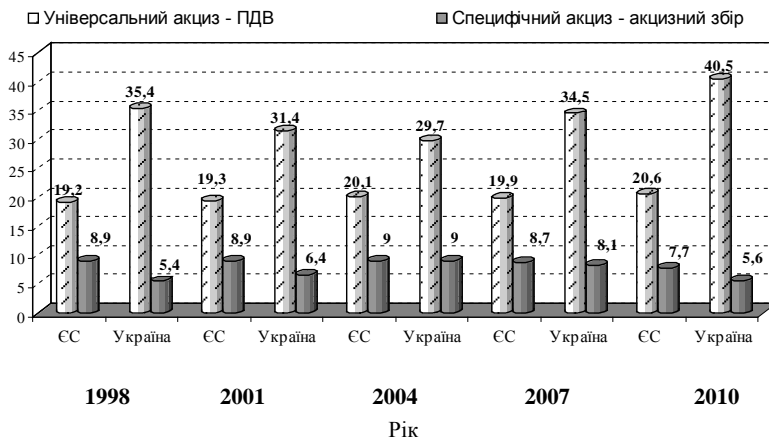

Рис. 1. Частка акцизів у доходах бюджетів країн ЄС та України (у % до податкових надходжень)

[Складено та розраховано за даними джерела 3].

У структурі доходних джерел бюджетів різних країн частка ПДВ досить суттєва: у Франції він забезпечує близько 41% усіх податкових надходжень; у Данії ПДВ посідає друге місце після прибуткового податку з фізичних осіб і

забезпечує 19% від загальної суми податкових надходжень; у Німеччині серед податків на юридичних осіб найвищі доходи приносить державі саме ПДВ — його питома вага в доходах бюджету становить близько 28% (другий результат після прибуткового податку). У Великобританії серед непрямих податків основним також є ПДВ — він формує 17% бюджету країни [2, с. 83].

За даними рис. 1 видно, що частки акцизів (як універсальних так і специфічних) у податкових надходженнях до бюджетів країн ЄС та України суттєво різняться. Так, у структурі податкових надходжень до бюджету України частка ПДВ майже у 2 рази перевищує відповідний показник по країнах ЄС, натомість тенденція щодо питомої ваги акцизного збору у податкових надходженнях є протилежною — цей показник в середньому за досліджуваний період є на 2% більшим у країнах ЄС.

Вказуючи на фіскальні переваги ПДВ, професор В.М. Федосов зазначає, що «надійні і стабільні бюджетні надходження забезпечує широка база оподаткування», а справляння ПДВ на всіх етапах руху товарів, робіт, послуг «має наслідком рівномірний розподіл податкового тягаря між усіма суб'єктами підприємницької діяльності».

На думку відомого дослідника «оподаткування доданої вартості, а не обсягу реалізації, сплата податку пропорційно до вартості, створеної саме на цьому етапі виробництва товару, наближають ПДВ з точки зору прогресивності об'єкта оподаткування до прямих податків» [4, с. 164].

Отже, широке використання ПДВ в більшості країн зумовлене в першу чергу фіскальними вигодами — він має широку базу оподаткування. Проте, слід зазначити, що фіскальна ефективність ПДВ в Україні не є дуже високою і це перш за все пов'язано із не відпрацьованістю та певними недоліками механізму бюджетного відшкодування даного податку.

Однак, було б неправильно заперечувати і регулюючі властивості ПДВ. Як справедливо зауважує інший відомий вітчизняний фінансист — А.І. Крисоватий — неправильним є тлумачення про те, що непрямі податки виступають лише основним джерелом податкових надходжень [5, с. 15].

Важливою є регулююча функція ПДВ, адже його застосування здійснює вплив на інфляцію та ціноутворення. Податок на додану вартість, як і специфічні акцизи та мито, включаються в ціну товару, тобто наділені властивостями впливати на ціноутворювальні механізми в суспільстві.

Адже на суму акцизу відповідно зростає ціна товарів, що впливає на обсяги їх реалізації [11, с. 69]. Із категорією «ціна» пов'язані поняття споживання та доходи громадян. Регулюючи величину цін за допомогою ПДВ, можна безпосередньо впливати на споживання та доходи суб'єктів господарювання.

Але цей процес повинен проходити не хаотично і спонтанно, а відповідно до критеріїв економічної ефективності та соціальної справедливості. В цьому контексті окремі вчені наголошують на тому, що ПДВ призводить до зростання цін в країні, та відзначають його регресивний характер відносно незабезпечених верств населення.

Водночас, В.М. Федосов зазначає, що «рівень цін є надто складним і багатофакторним явищем, щоб можна було з абсолютною точністю виміряти вплив лише єдиного фактора — ПДВ» [4, с. 270]. Вплив ПДВ може накладатись на дію інших чинників, як було в країнах, де його впровадження збіглося з підвищенням цін на нафту в 1972–1976 рр.

Ціноутворюючий ефект ПДВ у великій мірі залежить від того, зменшує ПДВ бюджетні доходи чи просто заміщує собою інші податки, скасовані або зменшені в результаті його впровадження. За даними відомого дослідника проблематики справляння ПДВ — А. Тайта, зібраними ним по 36 країнах, які запровадили ПДВ, в 21 країні (близько 60% випадків) ПДВ лише компенсує втрачені доходи від податків, котрі замінив собою. В Мексиці та Болівії фіскальний результат залишився невизначеним між незмінною і збільшеною величинами доходів. В Англії та Норвегії уряди, впровадивши ПДВ, навіть програли з фіскальної точки зору. І лише 11 країн домоглися приросту доходів.

З цими результатами корелюють і дані про зміни рівня цін, приписувані ПДВ — підвищення відбулося у 15 країнах, але в 12 з них зростання цін було менше ніж на 10%. У 18 країнах взагалі не спостерігалось ніякої цінової реакції на ПДВ або ж вона була майже непомітною. При цьому варто нагадати, що з досліджуваної групи в 25 країнах (майже 70%) немає ніякого державного контролю над цінами, тобто там вільне ціноутворення [6, с. 194–197].

Розглядаючи питання впливу ПДВ на процеси ціноутворення, доцільно звернути увагу на те, що при заміні кількох податків на ПДВ здійснюється доволі складний процес, що виявляється у зміні цін виробничих факторів й цін відпуску фірм-виробників. На думку В. Федосова, ПДВ завжди перекладається, просуваючись від продавця до покупця, проте «повне перекидання на споживачів можливе лише за умови, якщо розмір податку та його економічний ефект не порушують дії закону попиту й пропонування» [4, с. 271].

Якщо ж доходи покупців не зростають відповідно до збільшення цін, сукупний попит скорочується, то підприємці вимушені прийняти частину ПДВ на себе, а це означає пониження прибутку. А. Тайт йде далі і зазначає, що «немає підстав вважати ПДВ інфляційним чинником — його вплив на ціни, якщо взагалі матиме місце, буде разовим» [6, с. 200]. Окрім цін, ПДВ стосується й інших сторін економічного життя: розподілу доходів, процесу нагромадження та інвестицій, ефективності виробництва, зовнішньої торгівлі, розвитку державного сектора, управління економікою — тобто має досить чітко виражену економічну функцію [4, с. 272].

Серед функцій, притаманних ПДВ, окремі вчені виділяють розподільчу функцію — суть її полягає в тому, що до бюджету вилучається частина доходів від високорентабельних видів діяльності, яка потім спрямовується у збиткові, але важливі для життя суспільства сфери економіки.

За допомогою системи податкових пільг і преференцій реалізується стимулююча функція ПДВ. Зокрема, на думку В. Безкоровайної, вона насамперед проявляється в зовнішньоекономічній діяльності — шляхом застосування нульової ставки ПДВ на експортну продукцію. Саме посилення

використання цієї функції сприяє закріпленню та розширенню присутності підприємств України на світових ринках [7, с. 41].

На думку російського дослідника проблем непрямого оподаткування Н.І. Сидорової, психологічними перевагами ПДВ є те, що надходження до бюджету забезпечуються майже непомітно — кінцеві споживачі несвідомо сплачують ПДВ у вартості товарів, і в такий спосіб запобігається конфронтація з фактичними платниками податку та зменшується опір суспільства при сплаті податку [1, с. 36].

Багатьма дослідниками ПДВ сприймається як «антисоціальний податок». Його недоліки полягають в першу чергу в його регресивності — більший податковий тягар падає на низькі доходи малозабезпечених людей. Адже населення купує одні і ті ж товари (послуги) за однаковими цінами, які включають одну й ту ж суму ПДВ, незалежно від величини їх доходів, тому в видатках малозабезпечених суми ПДВ складають більшу частку, ніж в видатках високозабезпечених категорій населення [9, с. 36].

Як відомо, важливою теоретичною вимогою до формування системи оподаткування є забезпечення нейтральності оподаткування. Нейтральний податок є найкращим податком, оскільки під його впливом кожен суб'єкт господарювання і весь ринок у цілому діють так, як би вони діяли за відсутності оподаткування. Нейтральність впливу податків на інвестиції означає, що податкова система не впливає на рішення суб'єктів господарювання. На думку І.О. Луніної та Н.Б. Фролової, податки на споживання є більш нейтральними щодо впливу на економічні процеси, ніж податки на доходи [9, с. 18].

На забезпеченні нейтральності оподаткування наголошує й російська дослідниця Н.І. Сидорова. Вона цілком слушно зазначає, що ПДВ забезпечує нейтральність оподаткування за умови правильного застосування та врахування особливостей даного податку [1, с. 36].

Водночас, окрім загальних, до числа яких дослідженням віднесено: фіскальні, регулюючі, психологічні, забезпечення нейтральності оподаткування нами виділено також специфічні властивості ПДВ, що реалізуються в окремих галузях народного господарства (рис. 2).

За результатами дослідження функціональних характеристик виявлено, що ПДВ, в галузі сільськогосподарського виробництва, притаманні специфічні властивості — захисна та підтримуюча, а також забезпечує спрощення податкових відносин. Наслідком реалізації такого механізму є те, що ПДВ перетворюється з інструменту фіску в елемент фінансового забезпечення, завдяки чому покращується рівень фінансування підприємств АПК, здійснюється їх фінансова підтримка.

Таким чином, ПДВ є відносно новим податком, механізм адміністрування якого належним чином не відпрацьований. Широке використання та поширення ПДВ обумовлене численними перевагами даного податку. Протириччя та заперечення використання ПДВ пояснюється його певними недоліками.

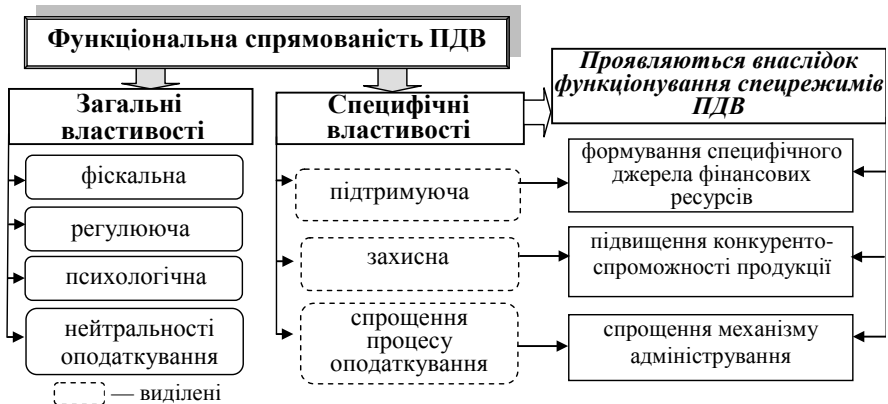

Рис. 2. Функціональна спрямованість ПДВ щодо сільського господарства

Висновки. Сутність податку на додану вартість розкривається за допомогою функцій, які він виконує. Аналіз функціональної спрямованості даної податкової форми дав змогу виділити загальні та специфічні властивості ПДВ. Причому, якщо властивості першого блоку є загальними для податку, то другого — проявляються в певних галузях і є особливими (пов'язані з виконанням поставлених завдань, які покладаються на дану форму оподаткування).

За результатами дослідження встановлено, що ПДВ притаманні практично всі характерні властивості обов'язкових платежів податкової природи. Водночас, у сфері сільськогосподарського виробництва найбільш яскраво проявляється специфічна спрямованість даної форми оподаткування, що полягає у забезпеченні виконання підтримуючих та захисних завдань, а також направленість на спрощення податкового процесу у галузі. Особлива функціональна спрямованість ПДВ щодо галузі сільського господарства відповідним чином відображається на засадах формування механізму справляння даного податку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сидорова Н.И. Специфика и функции НДС / Н.И. Сидорова // Финансы. — 2008. — № 2. — С. 36–40.
2. Мельник В.М. Податок на додану вартість у податковій системі України / В.М. Мельник, О.В. Солдатенко // Фінанси України. — 2006. — № 9. — С. 82–86.
3. VAT in the European Union / VAT / ADEmpiere VAT implementation / — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.adempiere.com/index.php/ADEmpiereVAT#ADEmpiere_VAT_implementation.
4. Суторміна В. М. та ін. Держава-податки-бізнес: (Із світового досвіду)

- фіскального регулювання ринкової економіки): Монографія / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, В. Л. Андрущенко. — К.: Либідь, 1992. — 328 с.
5. Крисоватий А.І., Десятник О.М. Податкова система: Навчальний посібник. — Тернопіль: Карт-бланш, 2004. — 331 с.
 6. Tait A.A. Value Added Tax. Wash.: International Monetary Fund, 1988. — 228 p.
 7. Безкоровайна В.В. Податки в системі фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності / В.В. Безкоровайна // Фінанси України. — 2004. — №12. — С. 40–45.
 8. Современный НДС / Лайам Эбрилл, Майкл Кин, Жан-Поль Боден, Виктория Саммерс; Пер.с англ. — М.: Издательство «Весь Мир», 2003. — 274 с.
 9. Луніна І.О., Фролова Н.Б. Ефективність оподаткування споживання в Україні // Фінанси України. — 2007. — №1. — С. 17–27.

Одержано 19.04.11

Обоснованно функциональную направленность НДС с учетом специфики его производства в отрасли сельскохозяйственного производства, в частности выделены специфические свойства данной формы налогообложения, которые обеспечивают выполнение поддерживающих и защитных заданий, а также направленные на упрощение процедур налогового администрирования.

Ключевые слова: НДС, экономическая сущность НДС, функциональная направленность, общие свойства, специфические свойства.

The functional orientation of VAT in view of its specific character in farming industry is grounded. The research defines specific properties of this form of taxation which ensure the fulfillment of supporting and protection tasks and which are also directed at the simplification of tax administration procedures.

Key words: VAT, economic essence of VAT, functional orientation, general properties, specific properties.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Збірник наукових праць
УМАНЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА**

**Засновано в 1926 році
Випуск 76**

Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол. : А.Ф. Головчук (відп. ред.) та ін. — Умань, 2011. — Вип. 76. — Ч. 2: Економіка. — 412 с.

Адреса редакції:
20305, вул. Інститутська, 1, м. Умань, Черкаської обл.
Уманський національний університет садівництва, тел. : 4–69–87.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 13695 від 03.12.07 р.

Підписано до друку 15.06.2011 р. Формат 60x84 1/16. Друк офсет.
Умов.-друк. арк. 25,18. Наклад 300 екз. Зам. №189.

Надруковано: Редакційно-видавничий відділ
Свідоцтво ДК № 2499 від 18.05.2006 р.
Уманського національного університету садівництва
вул. Інтернаціональна, 2, м. Умань, Черкаська обл., 20305